

کارنامه عباس میرزا در جنگ‌های ایران و روس

مؤلف:

علی غلامرضائی



انتشارات دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران

زمستان ۱۳۹۴

سرشناسه	غلامرضایی، علی، ۱۳۵۹ -
عنوان و نام پدید آور	کارنامه عباس میرزا در جنگ‌های ایران و روس/ مولف علی غلامرضایی.
مشخصات نشر	تهران: ارتش جمهوری اسلامی ایران، دانشگاه فرماندهی و ستاد، انتشارات دافوس، ۱۳۹۴
مشخصات ظاهری	۱۹۲ ص: مصور، جدول، نمودار.
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۸۱۶۳-۰۰۱-۵
وضعیت فهرست‌نویسی	فیبا
موضوع	عباس میرزا قاجار، ۱۲۰۳-۱۲۴۹ ق.
موضوع	ایران - تاریخ - قاجاریان، ۱۱۹۳-۱۳۴۴ ق.
موضوع	ایران - تاریخ - قاجاریان، ۱۱۹۳-۱۳۴۴ ق. - جنگ با روسیه، ۱۲۱۸-۱۲۴۳ ق.
موضوع	آذربایجان - تاریخ - قرن ۱۳ ق.
رده‌بندی کنگره	DSR ۱۳۵۰ / ۸ک۲ ۱۳۹۴
رده‌بندی دیویی	۹۵۵ / ۰۷۴۳۰۹۲
شماره کتاب‌شناسی ملی	۴۰۹۶۵۶۶

عنوان: کارنامه عباس میرزا در جنگ‌های ایران و روس

مؤلف: علی غلامرضایی

ویراستار: مریم حیدری‌پور و زهرا غلامرضایی

صفحه آرایشی: توحید نوروزی اصفهانی

طرح روی جلد: علیرضا قانع

ناظر چاپ: حسین مومنی فرد

ناشر: انتشارات دافوس آجا

شمارگان: ۱۰۰۰

تعداد صفحه: ۱۹۲

تاریخ نشر: زمستان ۱۳۹۴

چاپ اول

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: چاپخانه دانشگاه فرماندهی و ستاد

قیمت: ۱۰۰۰۰۰ ریال

نشانی: تهران، میدان پاستور، خیابان دانشگاه جنگ، دانشگاه فرماندهی و ستاد، انتشارات دافوس

تلفن: ۶۶۴۱۴۱۹۱ - ۲۱

www.dafoosaja.ac.ir

مسئولیت صحت مطالب بر عهده مؤلفین می‌باشد.

کلیه حقوق برای دافوس آجا محفوظ است. (نقل مطالب با ذکر مأخذ بلامانع است).

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۹	مقدمه
۱۱	فصل اول: اوضاع ایران در دوره قاجار
۱۱	استقلال
۱۷	اوضاع امنیتی
۲۳	اوضاع نظامی
۲۶	اوضاع اداری
۲۸	اوضاع قضایی
۲۹	اوضاع اجتماعی
۳۳	اصلاحات شهری
۳۵	اوضاع فرهنگی
۳۸	وسایل ارتباطی
۴۱	ارتش در ابتدای دوره قاجار
۶۰	حرکت اصلاح طلبی درون حاکمیت قاجارها
۶۸	حرکت اصلاح طلبی بیرون حاکمیت قاجارها
۷۵	فصل دوم: جنگ‌های ایران و روسیه
۷۵	جنگ‌های ایران و روسیه تا معاهده تیلسیت
۷۷	میانجیگری فرانسه بین ایران و روسیه
۷۹	اتحاد با انگلستان
۸۲	شکست ارتش ایران و انعقاد معاهده صلح گلستان
۸۳	عهدنامه گلستان
۸۴	دوره میان دو جنگ
۹۲	وضع نواحی از دست رفته

۹۳	وضع اجتماعی ایران در این دوره
۹۵	شروع مجدد اختلاف مرزی با روسیه
۹۶	مرحله اول جنگ و پیروزی ایرانیان
۹۹	مرحله دوم جنگ و شکست ایرانیان
۱۰۱	عهد نامه ترکمنچای و تحمیل رژیم کاپیتولاسیون
۱۰۵	فصل سوم: چهره‌های تأثیر گذار در جنگ‌های ایران و روسیه
۱۰۵	عباس میرزا
۱۲۰	قائم مقام
۱۳۴	جواد خان
۱۳۹	ایل شاهسوز
۱۴۲	لاچین خان
۱۴۴	میر فتح
۱۴۷	نقش انگلیس
۱۵۵	نقش علما در جنگ ایران و روسیه
۱۷۱	قتل گریبایدوف
۱۷۵	سخن پایانی
۱۸۵	منابع



درباره نویسنده:

علی غلامرضایی فرزند مسیب متولد ۱۳۵۹ از شهرستان املش استان گیلان، به دلیل علاقه فراوان به تاریخ تلاش دارد تا نقاط تاریک و کم نور تاریخ ایران را به دیگران نشان دهد. خلاصه‌ای از سوابق علمی ایشان به شرح ذیل می‌باشد:

- ۱- مدرس فعلی تاریخ دانشگاه‌های شهید ستاری و علوم پزشکی آجا
- ۲- مؤلف کتاب: «ای اوضاع نظامی دوره نادرشاه و دوره زندیه و اوضاع نظامی ایران در روزگار نادر»
- ۳- نفر اول مسابقات علمی شهرستان املش و نفر چهارم مسابقات علمی استان گیلان
- ۴- مدرس سابق دانشگاه تربیت مدرس، شهید رجایی، دبیرستان کوشش ورامین و هشتروندی گیشا

خداوندا به ما توفیق تلاش در شکست، صبر در نومیدی، جهاد بی سلاح، دین بی دنیا، خدمت بی نان، ایمان بی ریا، عشق بی هوس، تنهایی در انبوه جمعیت و دوست داشتن بی آنکه دوستت بدارند، را عنایت فرما.

تقدیم به:

مقدس ترین واژه‌ها در لغت نامه دلم، مادر مهربانم که زندگیم را مدیون مهر و عطوفت آن می‌دانم.

روح پاکش ر.م.

همسرم که نشاء لطف الهی در زندگی من است.

و به پسر من به اختر تابانم، زندگیم آریا.

www.ketab.ir

مقدمه

می رسد آوای تار و نغم به گوش
کای مدبر جامه عبرت پوش

روزگاری پرتو علم و هنر
در جهان تابیده از این بوم و بر

رونگری آفتابی بوده ایم
هر سوالی را جوابی بوده ایم

کر چه اکنون هسته زنده ایم
روزگاری عرش می رسوده ایم

بدبخت ملتی است که تاریخ خود را نخواند، بدبخت تر از این ملتی است تاریخ خود را نداند، شوربخت تر از این دو کسانی هستند که تاریخ خود را به ریشخند بگیرند. تحصیل در دانشگاه بین المللی در کنار دانش بویانی که نهانی کشورشان جزء ایران بود و بر اساس معاهدات ننگین گلستان، ترکمنچای و سایر ایران جدا شده بودند مرا بر آن داشت تا به فکر این باشم کتابی درباره این موضوع که دلیل این همه خواری و خفت در زمان قاجار چه بود، را بنویسم این امر میسر نشد تا سال ۱۳۹۴ که زبانشان کتاب را به اتمام رساندم. سرزمین ایران به دلیل موقعیت جغرافیایی خود در طول تاریخ هزاره به مثابه چهارراهی به شمار می رفت که تمدن های بزرگ سه قاره آسیا، اروپا و آفریقا را به هم پیوند می داد. همچنین معروفترین راه تجارتی تاریخ بشریت یعنی جاده ابریشم از ایران می گذشت. لذا اغلب اقوام و ملل دور و نزدیک ایران همیشه چشم طمع به این سرزمین دوخته بودند. زمانی که حکومتی مقتدر بر این سرزمین فرمانروایی می کرد، ملل مختلف سعی می نمودند تا با ایجاد رابطه دوستانه منافع خود را تأمین نمایند. اما به محض اینکه کوچکترین نشانه ای از ضعف و سستی در قدرت مرکزی ایران مشاهده می شد، حملات بی امان از شرق و غرب این سرزمین را در بر می گرفت. در واقع اغلب قدرت های بزرگ در طول تاریخ همیشه مترصد فرصتی بودند تا با تحت سلطه درآوردن ایران بتوانند از این موقعیت

جغرافیایی بی‌نظیر جهت توسعه و تحکیم قدرت خود بهره برداری نمایند. از این رو وجود ارتشی مقتدر و سازمان یافته از ملزومات گریز ناپذیر حکومتها در ایران بوده است. یکی از دلایلی که باعث شد ایران در زمان قاجار ضربات جبران ناپذیری را متحمل شود، فقدان ارتشی مقتدر، سازمان یافته، ملی و مدرن بود. قاجارها که پس از چندین دهه جنگ داخلی و خارجی که از پی آمدهای فروپاشی صفویه بود، حکومت را به دست گرفتند بر سرزمینی مسلط شدند که بنیه اقتصادی و انسانی خود را تا حدود زیادی از دست داده بود. از سویی پادشاهان قاجار هم قابلیت‌های چندانی برای بازسازی و رهبری نداشتند و نتوانستند از لحاظ سیاسی- نظامی و اقتصادی، کشور را با تحولات نظام جهانی عصر خود سازمانده نمایند. البته اگر تحولات جهانی و رقابت‌های استعماری پای قدرت‌های بزرگ و نه‌اجانبان به ایران را نگشوده بود، قاجارها تا حدود زیادی می‌توانستند شورش‌های داخلی و حتی نظرات ناشی از تهاجم ملل آسیایی را دفع نمایند. اما در برخورد با قدرت‌های بزرگ استعماری بود که ضعف قاجارها و نیروی نظامی آنان آشکار شد. نیروی نظامی آن‌ها عمدتاً از ایلان و عشایری تشکیل می‌شد که در درجه اول به خواسته‌ها و علایق قبیله‌ای خود پایبند بودند تا به منافع ملی. شیوه‌ها و تاکتیک‌های جنگی‌شان هم مربوط به چندین قرن گذشته بود. تجهیزات و خدمات پشتیبانی یا وجود نداشت و یا در ناچیزی بود. خلاصه اینکه قشون قاجارها قاجار که از هر لحاظ عقب مانده و منحل بود، یارای مقابله با ارتش مدرن و مجهز و سازمان‌یافته روسیه تزاری را نداشت. در این کتاب سعی بر آن است اولاً به اوضاع ایران در زمان تهاجم پرداخته شود تا خواننده گرامی با مطالعه اوضاع ایران دوره قاجار متوجه چرایی این ستم‌ها شود و تحقیر شود. ثانیاً جنگ ایران با روس و نقش و تاثیر افراد و چهره‌های تاثیر گذار از- مله حباس میرزا، علما، انگلیس و... بررسی گردد. در واقع چیزی که این کتاب به دنبال آن است دلیل شکست ایران از روسیه و پی آمدهای ناشی از فقدان یک ارتش ملی، سازمان یافته، مجهز و مدرن برای سرزمین ایران می‌باشد.

علی غلامرضایی